

శ్రీః.

శ్రీ గణేశాయనమః.

శ్రీ భాగవతాద్య సకంధాద్య పద్య వ్యాఖ్యానం.

గురునాథ సంక్షిప్తీయం.

॥

జన్మాద్యస్య యతోన్యయా దితరతశ్చార్థేష్వభిజ్ఞస్వరా
 ిప్తేనేబ్రహ్మ హృదాయఆదికవయే ముహ్యంతి యత్సారయః
 తేజోవారిమృదాం యథావినిమయో యత్రత్రి సగ్గోమృషా
 ధామ్నాస్వేన సదానిరస్తకుహకం సత్యం పరంధీమహి ॥ ౧ ॥

శ్రీకృష్ణ పరబ్రహ్మణేనమః.

వ్యాఖ్యా॥ అఖండానంద సర్వస్వం మహాఃఖండేందు శేఖరం
 నిస్తులం జయతాన్నిత్యం సచ్చిత్సృఖ ముమాసఖం ॥ ౧ ॥

ఆత్రితాద్వైత సామ్రాజ్య వదాన్య పదపంకజం
 చకాస్తు దేశికాభిఖ్యం మూలావిద్యాపహం మహాః ॥ ౨ ॥

త్రయ్యంత దర్శనాచార్య స్వామిశాస్త్రి మహేశ్వరే
 ప్రతిషేధేత్ప్రవిశోషాజ్ఞం కృతోభక్త్యా సృదంజలిః ॥ ౩ ॥

శ్రీమద్భాగవత వ్యాఖ్యాప్రణేతృయలిశేఖరం
 ప్రామ్య శ్రీధరాచార్యం తత్ప్రేరేద్యత మార్గః ॥ ౪ ॥

గురునాథ సుధీరాత్మ బుద్ధిసంకుద్ధికారుకాత్
 తదాద్యస్కంధగంపద్య మాద్యంవ్యాఖ్యాతు మిచ్ఛతి ॥ ౫ ॥

అథభగవాన్ వేదవ్యాస మహర్షి శ్రీమద్భాగవతం నామ భగవద్విలాస
 విలిపితం శాస్త్రముపాసక సముద్ధరణాయా రిపురాదా తల్లక్షితం భగవంత మభి
 ధ్యాయతి ॥ జన్మాదీతి ॥

పరం మహదాది విలక్షణం - నిత్య విజ్ఞప్తి స్వరూపం - పరమేశ్వరం - ధీమ
 హి - ధ్యాయేమ - ధ్యాయతేన్లీలి ఛాందసమాత్మనే పదంరూపం - ఆత్రపరశే

గురునాథ సంశ్రిత్యం.

జ్ఞో నిరుపాధికేశ్వరం ప్రత్యాయయన్ మాయినం వ్యావర్తయతి - మహారాజ
 రం - అన్యక్తాత్తు పరఃపురుషః - పురుషాన్నపరంకించిత్ - సవితస్యాజ్ఞేన ఘనాత్మ
 రాత్వరం పురిశయం పురుషమీక్షతే - అక్షరాత్పరతఃపర ఇత్యాది శ్రుతిభ్యః -
 అత్రచిత్ - జీవేశానా భాసేన కరోతి - మాయాచా విద్యాచ స్వయమేవ భవ
 తీతి శ్రుతే సుమప్తి ప్రకృతే సుత్వశుద్ధ్య విశుద్ధిభ్యాం మాయావిద్యాభిఖ్య రూప
 భేదే మాయాప్రతిబింబ ఈశ్వరః - అవిద్యా ప్రతిబింబోజీవ ఇతిపరికల్ప్య ఉపాధి
 భూతమాయాగుణ ప్రాచుర్య మపేక్ష్య బ్రహ్మవిష్ణురుద్రానపి కల్పయంతి - తదా
 చ వైత్రతాయణ్యా మివనిపది - తమోవా ఇదమగ్ర ఆసీదేకం - తత్పరస్యాత్ -
 తత్పరేశేరితం విషమత్వం ప్రయతి - ఏతద్వైరజసోరూపం - తద్రజఃఖర్వీరితం వి
 షమత్వంప్రయతి - ఏతద్వై సత్వస్వరూపం - తత్సత్వమేవేరితం రసస్సంద్రాస్ర
 వత్ - సోశోయం యశ్చేత నామాత్రః ప్రతిపూరుషం తేజ్రజ్ఞ స్సంకల్పాధ్య
 వసాయాభిమాన లింగః ప్రజాపతిర్విశ్వేశ్వ - తస్యప్రోక్తా అగ్రాస్తవః - అథయో
 హఖలువావాస్య తామసో శోసౌసయోయం రుద్రః - అథయోహఖలువా వా
 స్యరాజసో శోసౌసయోయం బ్రహ్మ - అథయోహ ఖలువావాస్యసాత్త్వికోం
 శోసౌసయోయంవిష్ణురిత్యాది - అస్యాన్ధః ప్రతిపాద్యతేసృష్టప్రతిపత్తయే - ఇ
 దం - అనుషదమేవ వత్సయమాణం - రుద్రబ్రహ్మ విష్ణాదికం సర్వం - ఆగ్రే సృ
 ష్టేప్రాక్ - తమోనై - తమఏవ - తమోగుణ ప్రధానమామైవ - ఆసీత్ - ఏ
 కం - అనభివ్యక్త నామరూపమఖండం - నాత్రాసత్కార్య కారణవాదావాంకి
 రివ్యా ఇదంతమఇలి ఆసీదితిచ సామానాధికరణ్య సత్తయోరుక్తః - తత్పరస్యాత్ -
 తత్ - పూర్వోక్తంతమః - పరే - కార్యకారణ త్యాభ్యామనాక్రాంతే తత్కల్ప
 నాధిష్ఠానే పరమేశ్వరే - స్యాత్ - భవేత్కల్పితి - అచేతనస్య చేతనాయస్త
 త్యా దితిభావః - తత్ - చేతనాయత్తం స్వయమచేతనంతమః - పరేణ - పరమేశ్వ
 రేణ - ఈరితంఽచేరితం - ప్రేరణమత్ర త్యాభాసవ్యాప్తి సృష్టిసంకల్ప రూపా
 విరీన ప్రాణిజగ్గపరిపాకవత్ - విషమత్వం - వైషమ్యం సృష్టియోగ్యతారూపం
 పూర్వావస్థాతో యథాబీజముత్తం సలిలవ్యాప్త్యా - ప్రయతి - యద్యప్యవ్యా
 కృతాశ్చే తత్రబ్రహ్మ చైతన్యాభాస వ్యాపనం నిత్యం - తథాపిసృష్టి సంకల్పవిర
 హితం తదిత్యస్మాద్విశేషోద్రప్తయః - ఏతత్ - యత్తమసో వైషమ్యం పూర్వో
 క్తం - వై - ప్రసిద్ధం - రజసోరూపం - తద్రజః ఖర్వీత్యాది సత్వస్వరూపమత్వం
 తం పూర్వవద్యుత్థేయం - తదిరితం సత్వమేవ - రసః - అనందాత్మా పేరమే
 శ్వరః సంప్రాప్రవత్ - సమ్యక్స్మిన్తయాయాస - పూర్వోక్తస్య గుణవైషమ్యస్య
 కారణ వ్యాసార స్వాధునాకార్యా కారపరిణామఉక్తః - సత్వమేవాత్మనో విశే

కీ) భాగవతాద్య పద్యవ్యాఖ్యానము

మకారాభివ్యక్తి యుగ్యతావదాపాదయామాసోపాసకానుగ్రహాయ - పరమేశ్వర ఇలితాత్పర్యం - సోయం యశ్చేతనామాత్రే - చేతనయాబ్రహ్మ రూపయా సంవిదా - మియతే అవభాస్యతే అనుభావ్యత ఇలితాద్యతః - సంవిత్తయాఅనుభావ్య ఇలిభావః - సోయం పరమేశ్వరః - ప్రతిపూరుషం - ప్రత్యక్ష మయం - సవావీషపురుషోన్నరసమయఇలిశ్రుత్యంతరాత్ - అంకః - అంకఇవాంకః - యథాశ్రుతే నిరంకస్యాంశాసంధవాత్ ఆకాశఇవ ఘటమతాదీషు - అథవాఅంకయతే - విభాజయతి బింబత్యేన బ్రహ్మస్వయమిత్యంకః ప్రతిబింబః - నూర్యఇవజలాదిషు-తస్య లాకికావచ్చేద్య ప్రతిబింబవజ్జడత్వం నివర్తయతి - త్రైత్రజ్ఞః - సంకల్పా ధ్యవసాయాభిమాన లింగః - సంకల్పః - మయేదం కర్తవ్యమితి మానసోవికారః - అధ్యవసాయః - కార్యస్వరూపసాధన ఫలవిషయావధానం రూపా బుద్ధివృత్తిః- అభిమానః - కర్తవ్య సామన్యవ్యవహారోపాంకారః - ఏతాని లింగాని సమాపక హేతవోయస్య - అయం - త్రైత్రవిరుక్షణః - సంకల్పాదిమత్వాత్ - యథామృతశరీరమితి వ్యతిరేక దృష్టాంతేన త్రదేహజైలక్షణ్యంసాధయతవ్యమిలితాత్పర్యం-ప్రజాపతిః - సమస్తీష్ఠాలాభిమానీవిరాట్ - విశ్వః - వ్యస్తిష్ఠాలాభిమానీ - ఏవంచ సమస్తీ వ్యష్ట్యభిమానీ దేవతాత్మా పూర్వోక్త సర్వావచ్చేద్యస్త త్పృతిబింబోవా భగవాన్ పరమేశ్వర ఇలిహృదయం-తస్యప్రాక్తా అగ్రాస్తనవః-తస్య త్రైత్రజ్ఞస్య-అగ్రాస్తనవః- తమారజస్సత్వ పరిణామాత్మికాస్తనవః-ప్రాక్తః ప్రాగుక్తా ఇలియావత్ అథల్రిగణత్మికా యాశ్చిదాత్మకస్తే ప్రత్యక్ష ప్రాధాన్యే నాభివృత్తం సంకేతం స్వయమేవానువదతి శ్రుతిః-అథయోహుభివ్యత్యాదినావిష్ణు రిత్యంతేన - స్పష్టః - ఆత్రబింబభూతం బ్రహ్మైవ - యత్తమసః పరస్తాత్ - అత్రైవాప్తమస్కంధే గజేంద్రస్తవే శ్లోకః—

కారేనపంచ త్వమితేషుకృష్ణశో
లోకేషుపాలేషు చ సర్వహేతుషు
తమస్తదాసీ ద్ధూనంగభీగం
యస్తస్యపారెభి విరాజతే విభః

. ఇత్యుక్తః - తచ్చమాయా ప్రతిబింబేశ్వర ఛైవై ధ్యగత్సప్తవ్యాదిభిస్తట ముపలక్ష్ితం భవతీతివదంతి - అపరేషు జీవేశ్వరసాధారణం నిరుపాధకం బ్రహ్మచేతన్యమేవబింబం - సకాక్షతలోకాన్నసృజాఇలిసృష్టి సంకల్పేన తస్య తరత్యుభిద్యాం వితతాం హృదియస్మిన్నివేశితే - యోగీమాయా మమేయాయ తస్మై విద్యాత్మనే నమఇలిస్మృతిబోధితా విద్యాత్మకమాయా ప్రతిబింబితత్వే ఈశ్వరః

భక్తి - అంతఃకరణ ప్రతిబింబిత త్వేజీవత్వం - కార్యోపాధిరయంచేనః కారణోపా
ధీశక్త్యః - కార్యకారణతాంత్యక్వా పూర్ణబోధోవేష్యత ఇతిశ్రుతేః - నాయ
మంతఃకరణే నావచ్చిద్యత ఇతిశంకితవ్యం - బ్రాహ్మణశరీర గతాంతః కరణావచ్చే
ద్యతైతస్యస్యకర్తృః జీవాది శరీరగతాంతఃకరణా వచ్చేద్యతైతస్యస్యవభోక్తృః పర
స్పరం భిన్న త్వేనయః కర్మకరోతిసఫలం భుక్త్యేయోనకరోతి నసభుక్త్యై ఇతిని
యమాతి పాతాత్కృత హానాకృతాభ్యాగమః ప్రసక్త్యేత - యద్యేతద్దతనైవాం
తః కరణస్యసిద్ధాంతే లోకాంతర శరీరానుగతత్వేనాభ్యుపగమాత్తదవచ్చేద్య
తైతస్యస్యావ్యవస్థ గతిర్భవే దితిమన్యేతతథాపి నైవైతద్దోషపరాహతిః అవచ్చేద
కస్యనుటాదేరస్య త్రగమనసంభవేష్యవచ్చే ద్యస్యగగనస్యతదదర్శనాత్ - ఘట
సంవృతమాకాశం నీయమానేఘపేయథా - ఘటోనీయేతనాకాశం తద్వక్ష్యోనభో
పమః ఇత్యాదిశ్రుతేః - శ్రుతా జీవస్యనభస్సాదృశ్యం అసంగోహ్యయం పురుష
ఇతిశ్రుత్యంతర సంవాదేనాసం గత్యంవ్యంజయ దస్యపారమార్థికంబ్రహ్మభావం ప్రక
టయతీతి నావచ్చేద్యత్వ తాత్పర్యకం - ప్రతిబింబస్తునభిద్యతే - ఉపాధ్యనుగత
త్వేనైకత్వాత్ - బింబభూతం బ్రహ్మో వాధ్యస్తజగత్సృష్టు త్యాదిభిర్విష్టేది
శక్తితం భవతిత్యభిప్రయంతి - అత్రైక జీవవాదే అవిద్యా ప్రతిబింబో జీవఇతి జీవే
శ్వర విభాగోనస్యా దిత్యేకోదోషః - ఉపాధః ప్రతిబింబపక్షపాతిత్వాదీశ్వరే
పుత్రపాధి కృతదోషాస్సంభవే యుజిత్య పరఇత్యన్యథా అన్యేకల్పయంతి - కథం-
ఏక మేవనిరుపాధికం బ్రహ్మచైతన్యం బింబభావావన్న మిశ్వరః - ప్రతిబింబభావా
వన్నంచజీవః - బింబప్రతిబింబ భావకల్ప నోపాధిర్మత భేదేనావిద్యా అంతఃకర
ణానివా - ఉపాధికృతదోషః ప్రతిబింబఏవ - నదించే - ఉపాధేః ప్రతిబింబ ప
క్షత్వాత్ - ఏకవైత్యైష కాల్పనికోభేదో నపారమార్థికః - ఏకఏవహిభూతా
త్మా భూతేభూతే న్యనస్థితః - ఏకథాబహుథాచైవ దృశ్యతే జలచంద్రవత్ -
యథాహ్యయం జ్యోతిరాత్మా వివస్వాన పోభిన్నా బహుధైకోనుగచ్ఛతే - ఉపా
ధినాక్రియతే భేదరూపోదేవః త్రైతేష్యే నమజ్యోయమాత్మై త్యాదిశ్రుతేత్యా
స్తాం విస్తరః - తమేషస్వరూప లక్షణేన లక్షయ - సత్యమితి - ఇదంస్వరూప
లక్షణాత్మకం విశేషణం పరమేశ్వరస్య - తథాహి - విశేషణం ద్వివిధం - కేవలం
లక్షణంచేతి - యత్సజాతీయమేవ వ్యావర్తయతి తత్కేవలం విశేషణం - యథానీ
ల ముత్పలమిత్యత్ర - యత్స్వేతరత్నగ్వం వ్యావర్తయతి తల్లక్షణాత్మకం విశేషణం -
యథాగంధవతీ పృథివీత్యాదౌ - తదవిద్వివిధం - స్వరూపం రుద్రంచేతి - త్రై
ద్యం యత్స్వరూపం తస్మాత్సత్త్వ మితరస్మాద్వ్యావర్తయతితత్ - యథాహి
త్రైతృప్త ప్రకాశ శృంగద్రస్సాన్నా దిమతీ గోత్యాదౌ - జీదేవత్యం బ్రాహ్మణం

సంప్రహృత్యాదా - ద్వితీయమపి యత్తత్రాసంతగతం సత్తదన్యస్మాద్వాన్య వర్త
 యతిత్ - యథాహాక కాకవిదే వదత్సగృహ మిత్యాదా - వెదేచయతోవా ఇ
 సూనిభూతాని జాయంతిఇత్యత్ర - ఆత్రినత్యమితేవదం పరమేశ్వరస్య స్వరూపం
 బోధయదేవతమన్యతాద్వాన్యవర్తయతి - సత్యంనామ యద్భూపేణ యన్నిచ్చి
 కం తద్భూపంచవ్యభిచరతి తదితివైత్తిరీయోపనిషద్భాష్యే - యథాలోకేభు
 యంగా ధిష్ఠానంరజ్జుః - యద్వ్యభిచరతితదన్యతం - యథాతత్త్రి ప్రతితోభుజంగః -
 ప్రకృతేపి వియదాది సకలజగదధిష్ఠానభూతః సకలపరమేశ్వరోకదా సిక్వభిచర
 తిసత్యం - తత్త్రిప్రతితం వియదాదికం సర్వంసమ్యక్జ్ఞాన బాధ్యమితితదన్య తిమి
 త - ఏకంచా బాధ్యత్వేనా సృతకలతనం పరమేశ్వరం ధ్యాయేమేతి తాత్ప
 ర్యం - తత్త్రిహేతుమాహయత్రేతి - యత్రాధిష్ఠానే పరమేశ్వరే - త్రిసంగః -
 త్రియాణామాత్మ మోయాగదానాంతమోరజస్సత్వానాం - సంగభూలేంద్రియదేవ
 తాద్యాత్మకః - అవృష - సమిధ్యా - సత్యః - సత్యసదృశ ఇతిలాక్షణికోక్తిః -
 యథాశ్రుతే విరోధాత్ - తత్త్రిభూతసంగో పాదానంతమః - కశ్యేంద్రియ ప్రాణ
 పంచకోపాదానంతః - భూలేంద్రియాంతఃకరణ చతుర్థయత్రత్వ విధిస్థాప్తదేవగో
 పాదానం చసత్వమితి సంప్రదాయః - యద్విత్వేతయామిధ్యా భూతమపి తద్వత్ప్ర
 తీయతేతంపరమితి తాత్పర్యం - తత్త్రివృష్టాంతస్తేజ ఇత్యాదిః - తేజోవారిమృగాం
 కింసయోవ్యత్యయః - పరత్రిపరావభాస ఇత్యన్యః - యథాతేజసి మరుమరీచికా
 గర్భవభాసఇవ - వారిణిసాముద్రేనీలోపలావభాసఇవ - మృడిపద్మరాగాదిమణౌ
 రాంగారాదిభ్రమఇవేత్యపీలివృద్ధాః - ఉదాహృతంసర్వంయథాఅధిష్ఠానసత్తయా
 వ్యత్రప్రతీతంతద్వద్భూతేంద్రియదేవతాస ర్గోపస్మిన్నితితాత్పర్యం - అథవా -
 యతిత్త్రిసంగః - వృష - మిధ్యా - అధిష్ఠానసత్తాతి క్తాయాఅగోపితసత్తాయా
 అనంతకృతత్వాత్ - పూర్వత్ర పదివిభాగే ఆరోప్యమిధ్యాన్యం లాక్షణిక పదా
 త్రప్రతీతం - ఆత్రితుకేవలాదేవేతి పూర్వస్మాద్విశేషః - యత్రేతి ప్రతీత ముపాధిం
 నిరన్యతి - స్వేధామ్న - స్వప్రకాశేన - సదానిరన్తరంబహుకచంసరం - మాయ
 కమావిద్యకంచవిత్వంయ సత్యం - ని - క్షుద్ధాయతేవచనేచహుకస్త్రీప్సితి
 తోకాత్ - ఏవేనయత్రేత్యాది వాప్రతీతో యోమాయా విద్యాసంబంధస్య నిరస్తో
 వేదితవ్యః - యథాసతాకిక సామగ్రిపూర్తిభాసిక రజతోపాదానం - కింతువిలక్ష
 ణైర్విధ్యమచ్చిన్న వైతన్యావారికా ఆవిదైన్యవదోపసంస్కారాది సహకృతా తద్వ
 స్మూలా విద్యాపి పూర్వపూర్వానుభవాసార సంస్కార సహకృతా వియదాది జ

గురుపాదానం స్వప్రకాశ తిరోధాయ నీలితాత్పర్యం - ఏవం స్వరూపలక్షణ లక్షితం పరమేశ్వరం తటస్థలక్షణే నాపిలక్షయతి | జన్మాదీతి - అన్యజగతః - జన్మాది జన్మ ఆదిరస్యేతి తద్గణనం విజ్ఞానో బహుప్రీహిః - జన్మస్థితి భంగమిత్యర్థః - యోగో యస్మాత్పర స్మాన్నిమిత్తో పాదానభూతాద్భవతితమిత్యన్వయః - యత ఇతి పంచమ్యర్థేన తసిలానిమిత్తో పాదానోభయపరణ పరమేశ్వర స్తోభయ విధ కారణత్వ ముక్తంభవతి - యత ఇత్యన్వయ యనిర్దేశాత్కారణస్యావికారిత్వం ప్రతి యత ఇత్యన్వయస్మద్గురుచరణాః - ఏవంచ స్వరూపలక్షణ లక్షితం తటస్థలక్షణ లక్షితంచ పరమేశ్వరం ధ్యాయేమేతితాత్పర్యం - ఇదమత్ర విచార్యతే పూర్వోత్తర పక్షాభ్యాం ప్రస్తుతాన్తస్య దృఢీకారాయ - కింసత్య మిత్యాదినా యత ఇత్యాదినా చక్రాయమాణం బ్రహ్మలక్షణంభవేన్న భవేదితివిశేయే - నేతిపూర్వపక్షః ౨ మతః - సత్యాది పదానాం లోకసిద్ధ సత్యాద్యర్థ స్వీకారే అఖండార్థ బోధకత్వం నస్యాత్ - అలోక సిద్ధస్య తుల్యతాత్వ మయ్యుక్తమితి నసత్యపదం పరమేశ్వరం లక్షయ తి - కించజన్మాది కమపినబ్రహ్మణో లక్షణం భవితుమన్యతి - తన్యజగత్సం బంధిత్యేన బ్రహ్మసంబంధిత్వా భావాత్ ఇలిచేదత్ర సిద్ధాంతః - లోక సిద్ధార్థకం సత్య పదం అఖండం బ్రహ్మస్వరూపం లక్షణయాబోధ యతీత్యఖండార్థకం సత్యాదిపదం యథాపితృ సుతప్రాత్రాదిభిన్న భిన్నార్థ బోధకాశ్చిద్దా ఏకదేవ దత్త పర్య వసాయిన ఇతి - కించజన్మా దేర్జగత్సం బంధిత్యే పిగదుపాదానత్వం బ్రహ్మణికల్పితం తటస్థలక్షణం భవిష్యతి - యద్ద్రిజతం సాశుక్తిరితి - వద్యజ్జగదుపాదానంతద్రుష్ట హేతుకల్పితే నాపిజగతా బ్రహ్మలక్షణయతుం యోగ్యత్వాత్ - తస్మాభిన్ననిమిత్తో పాదానత్వే హేతుమాహ - అన్వయాదితరతశ్చార్థైస్త్వితి - ఇతర పదమన్వయశబ్ద సాహచర్యా ద్యన్వతిరేకం బోధయదాక్షిపేచ్ఛ శశవిషణణాదిక మనగం - ఏవంచార్థేషు మృదాదిషు అన్వయాత్ - అనగ్ధేషు శశవిషణణాదిషు వ్యతిరేకాత్ - అన్వయ వ్యతిరేకాతు యస్యత్వేయత్సత్వం యదభావే యదభావ ఇతిపారిభాషితా వత్రగృహ్యేతే - యథామృతమృతాలాదిసత్వేసుబోధ్యైస్త్విస్వమృతమృతాలాద్యభావే వ్యతిరేకప్రహేధ కరణేతంత్యా దౌఘటాద్య భావస్యన్వయ వ్యతిరేకా పృత్యక్ష విషయా మృదాదేః కారణత్వం ఘటాదేః కార్యత్వంచ నిచ్చిన్వాతే తద్యద్యత్రయత్ర పరమేశ్వరస్య సరూపేనత్వంసక ఘటస్యైకపటఇతి వ్యవహారతః ప్రత్యక్షతో దృశ్యతే త్రతసర్వత్ర కారణత్వ మపిదృష్టం - యత్రయత్రపంచ ధ్యా పుత్రశశవిషణణాదౌ తస్యాభావః పంచాపుత్రస్యైక శశవిషణణం సదిత్యన్వయ హారా భానాత్పత్యక్ష విషయత్వేనదృష్టం తత్రసర్వత్రకార్యత్వంత్యా భావోపిదృష్ట

వ్యతిరేకస్వయమితిరేకా పరస్యకారణత్వంజగతః కార్యత్వంచబోధయతః - ఏవంచ
జగజ్జన్మాదిహేతుశ్చైవ పరంధ్యాయేమేత్యన్వయః - ననుమృత్కులాలాది వ్యతి
రేకగ్రహస్తా వద్యాపరూపం తంత్యాదికమథి కృత్యబాయతే - నాలీకంపంధ్యాభు
తృ శతమివాదీతితద సిద్ధియదిమన్వేత తస్యకారణా వ్యాఖ్యానయతే - అర్థేషు
కార్యకారణేషు - కారణస్య మృదాదేరస్య యాత్తాదాత్మేన్యనానువృత్తేః - కా
ర్యస్య ఘటాదేర్యతిరేకాద్యావృత్తేః - ఏతేనయదనువర్తతే తత్కారణం - య
ద్వాన్యవర్తతే తత్కార్యమితి పర్యవసన్నం - ఏవమెవంకృతు ఇత్యాదివ్యవహా
రాజ్జగతి కారణస్య సతోమపుత్రిః కార్యజాతస్యతు పరస్పరం కార్యకోటో కార
ణేవా అననువృత్తిశ్చ ప్రతీయతే - ఏవంచసతః పరస్యకార్యప్రపంచే సర్వత్రానుగ
తత్వేనా సవపజగజ్జన్మాదికారణం - కార్యస్యవియదాదెః పరస్పరానుగత్యాన్వ
పాదావానుగత్యభావేనచకార్యత్వమేవ - తస్మాదసత్యంతత్ - యజ్జన్యంతదనిత్య
మితివాప్తేః - వాచారంభణం వికారోనామధేయం మృత్తికేత్యేవసత్యం ఏవంసదే
వసత్యమితి ఛాందోగ్యశ్చుతేశ్చేతిభావః - వ్యాపృత్త్యనువృత్తిభ్యాం జగద్రష్టా
ణోః కార్యకారణభావా వధారణాదపియో సౌజగజ్జన్మాదికారణం తంపరంధ్యా
యే మేత్యన్వయః - ననుపాదాననైవవానువృత్తి దర్శనాన్నిమిత్తస్య చాదర్శనా
దభిన్ననిమిత్తో పాదానకారణత్వం యత్పరమేశ్వరస్య సిద్ధాంతితం కాస్త్రీతద్భవే
తేతి చేతగ్ని ప్రకారాంతరేణ వ్యాఖ్యానయతే - అర్థేషుకార్య కారణాత్మ సుఖట
పటాదిషు పరమేశ్వరే చాన్వయాదన్వయవాప్తేః ఇత్యేతః వ్యతిరేకవాప్తేశ్చ య
తోన్వయజన్మాదితమితి - కార్యకారణాద్యంతర్భావేణ గృహీతాన్వయ వ్యతిరేక
న్యాక్షికో హేతుస్సావయ వత్సద్భవత్వ జడత్వపరిచ్ఛిన్న త్వా దిరితితస్యాధ్యాహా
రం వ్యంజయత్కర్థ పదగతంబహువచనం - తదంతర్భావేనైవసాధ్య సాధనయోర్ని
యతసాహచర్యనిశ్చయాత్ - అత్రాయమనుమాన ప్రకారః - జగదిదం - జన్మాది
మత్ - సావయవత్వాత్ - యద్యత్సావయవం తత్తజ్జన్మాదిమత్ - యథాఘటప
టాది - యద్యన్నజన్మాదిమత్ సతత్సావయవం - యథాపరమేశ్వరః - తథాచే
దం - తస్మాత్తథేతి - ఏవంహేత్వంతర ప్రవేశాదను మానాంతరమూహ్యం - అ
న్వయ వ్యతిరేకవాప్తిలక్షణ పరిష్కారాదికం కాస్త్రాంతరం సవయత్వేనా పృస్తు
తమిత్వమేతీతం - ఏవంచాస్య జగతః - అగ్ధాంతర్భావేణ గృహీతాన్వయ వ్యతిరే
కవాప్తి కైస్సావయవత్వాదభిన్నైతుభిన్యజ్జన్మాదికం నిశ్చితం తద్యతోభవతితం
పరమేశ్వరంధ్యాయేమేత్యన్వయః - ఏవం పరమేశ్వరస్య జగత్కారణత్వమేవ
కేవలనిశ్చితం - తత్రనిమిత్తో పాదాత్వ విశేషస్తు శ్రుతిస్మృతి భిన్నశ్చేత్యమి

శ్రీభక్తిప్రాయోగయతోవా ఇమానీత్యాది శ్రుతిస్మృతిరు పపాదయంతిస్మ శ్రీభరా
 చార్యా ఇత్యస్మ ద్వేదాంతవిద్యాచార్యాః - ఏతేన జగత్కర్తృ మభిధ్యాయమితి
 సిద్ధం - తత్త్వంప్రధానం సాంఖ్యాభిమత మభిధ్యేయం - సేత్యాహ - ఆభిజ్ఞః -
 ఆభిజ్ఞానాతీత్యభిజ్ఞః - సమ్యగ్జ్ఞాతాయస్తమితి - సకుటుతలోకాన్న సృజాఇతి -
 సజ్జమాకలోకాన సృజతాంభో మనీచీర్మరమాప ఇత్యైత్యతేయశ్రుతేజ్జగత్సృష్టి
 క్షణశ్రవణాచ్చేతనత్వేన నాచేతనం ప్రధానంధ్యాయమితిభావః - శ్రుత్యర్థస్తు - స
 సర్వజ్ఞస్వభావ ఆత్మావకప్రపంచ - కుటుత - వితుత - శనాభిప్రాయేజ్జత్యా
 హ - లోకాకాఅను పవమేవత్యమాణాక - నునిచ్చితం - సృజై - సృజేయే -
 ఏవనిషీత్వాస ఆత్మాలోకానస్ఫుట - కాత్యైతరీహ - అంధిఇత్యాది - ఆకా
 ణాది కగిహేణాండముత్పాద్య - అంధః - ద్విజా కావ స్తాదీశ్వర్వద్వాన్యం
 లోకం ద్యులోకపరిచ్ఛం - మరీచీ - రభివాచీమరీచి శ్వః అంతరిక్షలోకం ల
 క్షయతి - సూర్య రశ్మిసం బంధాత్ - లోకవైకకేపిస్థా నభేదాద్భూమావచనం -
 ఏవంచద్యులోకా దధస్తమంతరిక్షంబాకమిత్యర్థః - మనం - మ్రియంతేస్మిక్
 భూతానీతితంభూలోకం - ఆహ - ఆహ్నోతేనాతో రాప్త్యర్థే నాభోలోక నా
 సిగ్ధిర్జీ వై రాప్తమాన త్వాస్తే లోకా ఆవభయత్యంతే - ఏహం లోకానాం పాం
 చభౌతికత్వేపి అంభోమరీచి వృత్త్యాప్తిప్రాచుర్యాదంభ ఆదిశబ్దైర్వ్యపదిశ్యంతే -
 ప్రాచుర్యేణవ్యపదేకాభవంతీతి న్యాయాదితిభావః - తస్మింకేంద్రవోధ్యేయఇతి -
 సేత్యాహ - స్వరాట్ - స్వైవైవరాజలైయస్తంస్వప్రకాశం - ఆవిద్యాసంకుచిత
 జ్ఞానైశ్వర్యస్య జీవన్మూలస్వరూపమిసంకుచితం భవేత్తస్మా భూయాదిత్యసంకుచిత
 జ్ఞానైశ్వర్యోనిర్మాయః పుమేశ్వరో ధ్యేయత్వేనాభిమతోని రతితయఫలా యేతి
 తాత్పర్యం - కాలత్రయేపినాస్త్యేవమాయామాయేపరాత్మనీతిశ్రుతే - తస్మిం
 హిరణ్యగర్భా కుంతితజ్ఞానైశ్వర్యోధ్యేయః - హిరణ్యగర్భస్సమవర్తతాశ్చేహూత
 స్య బాతపతిరేక ఆసీదితిశ్రుతే - సేత్యాహ - ఆనకవయ - కవయతేవన్యయతీ
 తికవి - ఆదికాపాకవిశ్వరూపై - బ్రహ్మణే హిరణ్యగర్భాయ - ఆదాభగవంత
 మనేకభాసుతిశ్చిస్తోనయంతి ఇతితాత్పర్యం - బ్రహ్మదేవం - హృదా - మనసా -
 సకలబుద్ధి ప్రవర్తకత్వే నధియాయానః ప్రవోదయాదిగాయతీమంత్రార్థోవిభగ
 నాసేవేవిహృదయం - తేన - ప్రకాశయాహుసే తిభావః - యోబ్రహ్మణః విద
 ధాతిభూర్వం యోనైవేత్థాంశ్చప్రవీణోతీతస్మాఇతిశ్రుతే - ఏతేనాయమపీశ్వ
 రాధీన్నా నైశ్వర్య వ్యవహర్యజ్ఞ ఇతితాత్పర్యం - ననుపూర్వేద్యరాచార్య

పరిశ్రమశ్చక్రమధీత్య సుప్తాపరేద్యుః పృథాతేప్రబుద్ధస్వాచార్యనిరపేక్ష ఏవాం
తేవానీ యథాధ్యేతి - తద్వదయమపికల్పంతరానుష్ఠితకర్మోపాసనాసము
చ్చయఫలబలబ్ధ హిరణ్యగర్భాధికారః పూర్వకల్పధీతంవేదం ఆచార్యనిరపేక్ష ఏ
వస్మరతుధిగనయా పరాయత్తయావైదికాధియా అస్మదాదివత్ - నేత్యాహ -
యదిత్యవ్యయం - యస్మిన్ కల్పే బ్రహ్మణి - సూరయోబ్రహ్మదయోపిసర్వవిదః - ము
హ్యంతి మోహముపయంతి - తదాదికవయేయస్తేనే - తంపరంధ్యాయేమేత్యన్వ
య్యః - యోబ్రహ్మణమితిశ్రుతి రేవ బ్రహ్మణోవేద విషయే మోహానిష్ఠినోతి -
తేనాత్ర సుప్త ప్రతిబుద్ధ న్యాయోనావతరతీతి తాత్పర్యం - ధీమహీతిగా యత్ర
మంత్రస్థపదఘటితతయా స్వప్రాచంభాగ్దయత్ర బ్రహ్మ విద్యాత్మకమే తత్పురా
ణమితిసూచితం - తదుక్తం - యత్రాధికృత్యగా యత్రీంద్ర్యతేభర్మవిస్తరః - వృ
త్రాసురవధోపేతం తద్భాగవతమిష్యత ఇత్యాది - కించ - గ్రంథోష్టదశసాహస్ర
ద్వాదశస్కంధ సమిత్తః - హయగ్రీవబ్రహ్మవిద్యాయత్రప్రతపధస్తథా - గాయ
త్రాచ సమూరంభస్తద్వైభాగవతంవిదురితి పురాణాంతరవచనే హయగ్రీవబ్రహ్మ
విద్యేతిపదస్యాగ్గః - హయగ్రీవేణ - స్వకార్యనిర్వాహయాప్యిదేవసంధితాశ్వకంతే
న దధ్యజ్ఞ హర్షిణా - ప్రకాశితాతాభ్యామశ్వీభ్యాం - ఇయంపుణిపీసర్వేషాంభూ
తానాం మధ్యిత్యాదినా బృహదారణ్యకే ప్రతిపాదితా - యాపూర్వతంత్రే ప్రవగ్న్య
ప్రకరణేతత్రైవవాజసనేయకే కర్మాంగ మధువిద్యాప్రస్తావే దధ్యజ్ఞహవాఆభ్యా
మాధర్వణో మధునామ బ్రాహ్మణమువాచేత్యాదినాసూచితా - నేతి యావత్ -
బ్రహ్మణోనిష్కలస్య - విద్యేతి - దధ్యజ్ఞహయన్మధ్యాధర్వణోవామశ్వస్యశిష్టా
ప్రయదీమువాచేతి బృహదారణ్యకే మంత్రదృశోవచనాత్ సాయత్రగ్రంథేవృత్ర
భీత్యుపసన్న దేవతాప్రతి వచనముఖేన ప్రస్తుతా భగవతాసోపి హయ గ్రీవబ్రహ్మవి
ద్యేత్యేవచారి కోయంప్రయోగః - శ్రుత్యర్థస్తు - యన్మధు - ఆత్మజ్ఞాన లక్షణం -
యచ్చమధు - దధ్యజ్ఞామాధర్వణః - అశ్వస్య - శిష్టా - శిరసా - వామశ్వీభ్యాం -
ప్రోవాచ - హ - ఈచ - ఇతిచానర్థకానిపాతా - తదగ్గం యశ్శ్రుతం కర్మక్రూ
రం - తదావిష్కరో మితి పూర్వ గ్రంథేన సంబంధః - అత్రేయంకథా - కదా -
విద్యన్తా తేవా వాధర్వణందధ్యంశముషింబ్రహ్మ విద్యామగ్గయం తావుప జగ్మ
కుః - సుబ్దీకరమిష్టాతో నాయంసమయఃపశ్చాదాగచ్ఛత మితుక్తవాక్ -
అత్రైవతేమహేంద్రస్సమాగత్యమాన యోగ్రహ్మ విద్యాంవాదీః యదిమదాజ్ఞాము
క్షిణ్యత్యు లవోచదభవాక్ సహజేవకర్షణద్యామితుక్త్యాగతః - గతేవతస్మిన్ దేవా

వ్యసావాగత్యత్రావితేంద్రోక్తా విదమపనీయాశ్వగ్య శిరస్సంధాస్యావస్తేనా
 బ్రూహి విద్యాంధిన్నైచాస్మిన్నిందేణనైజంపునశ్శిరస్సంధాయ గమిష్యేవహ
 మాభైషీరిత్యుక్తాతతస్సమధిగత నిష్కలబ్రహ్మవిద్యా యథోక్త మాచరిత్వా
 గతవంతావిలిపత్యస్కంధనమాధ్యాయంతిమగ్రంధ శ్రీధరస్వామి వ్యాఖ్యానోదా
 హృతవచనైఃప్రతీయతే - యద్యప్యశ్వశిరసాదధీచాప్రకాశితా బ్రహ్మవిద్యాసారా
 యణకవచాభ్యేలికేసాంచి దాశయః - తథాప్యవ్యభ్యాంబ్రహ్మవిద్యోపదేశసమయ
 ఏవతస్యహయ శిరస్త్వం - త్వష్టైచ సారాయణకవచోపదేశసమయేనైజమేవశిర
 ఇతి పూర్వోక్త శ్రుత్యర్థానువాదక పత్యస్కంధ సవమాధ్యాయంతిమ మూలగ్రం
 థ శ్రీ ధరస్వామి కృతతద్వ్యాఖ్యాన తదుదాహృతవచన బాతార్థపర్యాలోచన యా
 వితాధస్యస్పష్టప్రతీయమానత్వాదుపేక్ష్యిఇతి. స్వంరమణీయం.

శ్రీ శ్లో భూ యా త్

శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మసూమస్తు.

శ్రీః శ్రీః శ్రీః

10131

